

PREPORUKA

Nobelovac Milton Fridmen rekao je: „Ništa nije tako stalno kao vladine privremene mere“. Videli smo mnoge vlade i mnoga privremena rešenja. Naročito u muzejima. Govoreći o muzejima, pak, možemo se složiti da ništa nije tako privremeno kao stalne muzejske postavke. One se ne menjaju decenijama, a opet promene tema u društvu učine da ih gledamo drugačijim očima. Uglavnom kao zastarele. To je paradoks muzeja u privremenosti – muzeji pamte vekove, ako ne i milenijume. Stalne postavke predstavljaju ko smo bili i kako smo postojali kroz te prošlosti. Ali retko odgovraju na pitanje *zašto* nam je to važno *baš danas*, ko smo i kako postojimo *sada* zbog svih tih vekova i milenijuma trajanja, a stalno se menjajući kao ljudi?

Galerija je novom stalnom postavkom uspela da prevaziđe paradoks stalnosti i privremenosti nudeći nam simultane šahovske partije. Krećemo se po poljima birajući poteze, među figurama, preispitujući sebe, druge, moguće taktike i strategije. Konačno, tumačimo i samu igru.

Razumemo da je ova igra više od trenutka, više od jednog pogleda usmerenog u figuru, odnosno umetničko delo. Razumemo da se trenutak proteže i na daleko pamćenje, ali i vizije onoga što će tek biti, da prošlost daje smisao sadašnjosti, a ova budućnosti. Razumemo i da nismo vlasnici igre, da ona zavisi od misli i akcija drugih, da tek u tom spletu interakcija igra ima smisla. Galerija nam ne pokazuje figure i tablu i muzejsku legendu sa uobičajenim tekstom: „Šah, igra, figure, crne i bele, godina proizvodnje: nepoznata“. Galerija nas uči da igramo igru i da se, igrajući, razvijamo u bolje verzije sebe.

Šahista, psiholog i univerzitetski profesor, Ruben Fajn, kao da je na pameti imao stalnu postavku Galerije kada je napisao: „Kombinovanja su uvek bila najintrigantniji aspekt šaha. Majstori ih osmišljavaju, publika im aplaudira, kritika ih ceni... Kombinovanja su poezija igre, one su za šah ono što je melodija za muziku. Ona predstavljaju trijumf uma nad materijom.“ Timski duh Galerijinih stručnjaka predstavlja i više od trijumfa uma nad materijom – to je i trijumf pasioniranosti, posvećenosti i duboke veze sa kulturom. A tamo gde je veza duboka i bezuslovno iskrena, može biti igranja i poigravanja, može biti revidiranja, vizije i re-vizije. I ja im na tim osobinama i rezultatima od srca čestitam!

Jedan drugi nobelovac, Orhan Pamuk, probao se i kao muzealac otvarajući Muzej nevinosti u istom trenutku kada je objavio svoj čuveni roman. Ovaj proces svedoči da su muzej i priča na istoj strani kada se stvaraju nove vrednosti u kulturi. U tekstu „Skromni manifest“ o muzejima rekao je: „Nama nisu više potrebni muzeji koji konstruišu istorijske narative o društvu, zajednici, timu, naciji, plemenu, kompaniji... Svi znamo da su obične, svakodnevnice priče pojedinaca bogatije, humanije i daleko zanimljivije.“ I zaista, pojedinci se danas grupišu u zajednice u zavisnosti od priče ili teme, interesa ili interesovanja. Galerija se kao institucija iznova rađa i razvija po ko zna

koji put za skoro dva veka postojanja – fizički, mentalno, intelektualno, poetski, pa i filozofski. Ali sada očitije nego ikada, sva svoja remek-dela, sve svoje monumentalne muzejske predmete ističe kao predlog za priču, za razgovor, dijalog i debatu oko prošlosti *koja se vidi* i oko toga *kako i zašto se vidi* u svakodnevicama običnih ljudi. Galerija po prvi put jasno i nedvosmisleno postaje ne samo trezor, već agora, pijaca, parlament, kafana, dnevna soba, mesto razmene ideja, mesto u kojem se „ti“ i „ja“, „vi“ i „mi“, „ona“ i „on“ susreću, mesto u kojem razmena misli nije samo formalnost „videti – biti viđen“ na otvaranju izložbe, već suština muzejskog rada.

Ovu godinu profesionalno provodim između Baltika i Jadrana istražujući muzeje, nasleđe i znanja o kolektivnom pamćenju. Neću, *naravno* gnjaviti svojim istraživanjem, to će trpeti studenti, ali jasno je zašto su ove geografske i muzejske odrednice važne za Srbiju, iako su ljudi, ideje i istorijati raznoliki. U muzejima ovog prostranog područja nisu retki oni koji su dolazili na slične ideje kao Galerija Matice srpske – stalna postavka, ali privremeni segmenti, nepromenljiva vrednost, ali promenjivi predmeti i uglovi posmatranja, jedna istina ali mnogi načini da je vidimo. I, samo je Galerija uspela da ideje pretvori u stvarnost. Stojimo ovde pred vratima, ne više jedne muzejske zgrade, već pred rezultatima timskog rada kroz koji se ovaj muzej izjednačio sa društvom kojem služi postavljajući dijalog u suštinu svog postojanja. Konačno, malo je reći da je nova stalna postavka otvorena – ono što se otvara i ubuduće kada prođemo kroz ova vrata je poznat, a opet nanovo otkriven svet istorije, kulture i umetnosti. Međutim, to je i svet novih mogućnosti da spoznamo individualne i kolektivne identitete, ali i da mislimo opcije i opštimo misli kako možemo dalje.

Za sam kraj ću reći – Galerija Matice srpske otvara nam bezbroj mogućnosti i iskustava koja će nas promeniti. Prepustite se i budite slobodni da pravite sopstvene izbore.

Dr Nikola Krstović, 26. septembar 2024. godine

